

L' IGNORANCIA

REVISTA CRÓNICA.

ORGA Y XEREMIES D' UNA SOCIETAT DE MALLORQUINS.

A Palma, cada número. 2 céntims.
 Fòra de Palma » 2 1/2 »
 Números atrassats » 4 »

Sonará cada dissapte, si té vent a sa flauta.

S' envian es números a domicili, sant a dins Ciutat com a ses Viles, pagant per adelantat a s'Administració Cadena de Cort n.º 11), 1 pesseta a conte de 16 números.

¡¡JA 'U ES!!

SA REVEL-LA.

A n'es quatre cantons pròp de ca Don Tòni ja hey havia es dissapte horabaxa abans de sa fèsta de s'añy que vengué devant, un caramull de taulons y un esbart d'atlòts qu'hey botavan y feyan truy. Uns quants sobre-posats axecavan es pèus-drets p'es cadafal a fòrsa de crits y de confusió, y quant amb sa méua dòna arribant de la vila varem passá per devall es travessés, reparárem qu'aquells homos suavan com a hòus, a fòrsa de ses qu'havian fètes y de s'aygordent qu'havian beguda.

Tot es carré y carrerons veynats estavan més nêts y mostravan més animació que de costum. Ses criades davan òli a ses portes de ses entrades ó fregayan ses baules de llautó: ses mestresses emblanquinavan ses branques des portal y ses llindes de ses finestres; ses joves planxavan dins ses botigues y estudiats es vestit d'escambray de l'añy passat ó sa cania blanca de son pare, ó passavan es lassos de flòch carmesí a sa túnica d'indiana vert-de-poma. Ets *horzateros* feyan verbes amb ses séues conegudes y parroquianes, lladrant sense repòs *fresquee! fresquee!*; ja comensava a haverhi disputes p'es trasts de vendre vellanes y *castañoles*; es veynats treballadors tornavan de sa feyna y s'aturavan a sa taverna d'es cantó per prendre un *refòrs*; alguns sobre-posats compartian ses pedres p'es *festès* donant llòch a ses quexes d'es propietaris de fròntis nous que volían que los alloñassen, y a ses reclamacions de ses mestresses de portalet que totes los volían devant ca-séua. De ses cases de *qu'hi ha dalt* sortian criades amb tòrca-boques agafats per ses quatre puntes, y des *fotumbos* y botiguetes nius y nines xupant sa cloveya de llimona y s'escorxeta de cañella des manjá-blanch. De portal a portal es confreres y confreresses se mostravan *sa part*, bravetjant uns perque tenian una

pesada sense òs, y flastomant ets altres perque sa séua tota era *ñirvis, caramelles, tumrums y ossins*. Amb una paraula, tant de moviment y ses banderes de totes formes y colós que estirades de pòrxo a pòrxo se movian amb s'embat, y ses xeremies, tam orinos y fabiòls donavan un aspècte agradable a n'aquell carré qu'a les hores no tenia cap veynat concirós ni cap cara que no fos alegre.

Crech per demés dí que de ses Enramades ja vatx enviá devant, devant, un missatge a ca Don Tòni, y a mòdo de correu de *gabinete*, amb un pané, que en tals casos sòl servi per fé treure bona cara a n'es ciutadans y amagá sa vergoña a n'es pagesos. Un rollet de quatre ó cinch sobre-posats esquitarells xerrava amb misteri dins s'entradeta, y per lo pòch que vatx sentí era cosa clara qu'havian tengut paraules amb so Clavari.

Pujárem, y Don Tòni mos rebé axí com milló va sèbre, lo matex que Doña Tomasa y n'Esperanceta.

Después des truyet de reglament, de darse maneta, besadetes, rossegá cadires, preguntá per sa familia, fé mil oferiments, preguntarse s'edat, paupá sa ròba, dirme Doña Tomasa qu'havia sabut triá y de repetirme que m'havia portat com un homo perque *complia* sa paraula que de vení a sa fèsta los havia donada, després d'havé maretjat sa méua dòna que no conexía tal familia y que me mirava com per a dirme: *¿Y tal axò es veritat?* vatx porè prende alé, que ja me feya pròu falta.

Es Clavari me paregué un pòch enfadat, mirava a sa séua fiya de coua d'uy, treya contes amb sos dits y conversava tot sòl. Doña Tomasa conexia que jò heu conexia y estava mal aplé, y n'Esperanceta mostrava una verdadera impaciència. Sòls dexá Don Tòni ses séues meditacions, quant sa méua dòna tregué de dins sa canastra ahont hey duya ses faldetes de seda y sa demés ròba, un caxonet amb ses alhaques, perque ja s' sab qu'una pagesa a fèsta, sense *cordoncillo*, es lo matex qu'una fragata a viat-

ge sense amarres. Tot d'una que sa creu de pedres verdes va lluhí en mán. de Doña Tomasa, ell allaigá ses seues per prenderle y per dirnos amb tò protecto:

—*Convendrà qu'heu posem a bon llòch, avuy que per aquí hey habita tota casta de gent.*

Encare no va havé girat s'esquena Don Tòni, quant Doña Tomasa s'arribá amb ayre familiar, y amb veu de confidència mos va dí:

—Ja'u veuen: no hey pòt havé cap fèsta *complida*: després des maldecaps es méu señó ha hagut de disgustarse fa un rato amb alguns sobre-posats, perque si los dexavan fé, sa fèsta seria lo més mesquí del mon, amb s'escusa que no hey há *fondo*... gentussa!... lo que vòlen es beure molt, fé una bona véga... triá una bona *pesada* y tapá sa boca a n'es Clavari amb sa llengo d'es hòu, ets uys amb sos dos fanals de colós y maretjarló amb ses tres tocases de sa música quant ha acabat sa d'es cadafal. Cada aña tal vespre com anit teniam es costum d'aná a prende aygo-gelada... enguañy amb tantes feynes no hey porém aná, però n'Esperanceta els hi acompanyará. Convé qu'hey vajin dejorn, perque llavò s'horxata s'aclareix y perque han de essé aquí d'hora per sopá, ántes que a sa taverna d'es cantó comens sa revel la d'es glosadós.

Es temps de dí axò, n'Esperanceta ja s'havia posat sa manta y estava més xelesta qu'un passarell. Quant anavam a axecarnos per partí, sortí son pare que mos despedí de mala gana, y sa séua dòna mos va dí amb mala intenció:

—Alèrta que no los robín sa méua fiya.

Don Tòni amb torpe disimulo tragué una bossa de seda verda, cridá sa polla que ja era a mitjan escala y donantli una pesseta li digué a s'oreya:

—*Fem quedá bé.*

—Buenas noches D. Pablo... Buenas noches D.ª Francisca... A los piés de V. Esperancita.

Aquests tres saludos en forasté mos

desparà tot d'una que posàrem pèu à carré, un jove alt y prim y que per causa de sa pòca claró que allà feya no vatx conexe tot d'una. Contestats es saludos y haventme distrèt y returat un pòch per atravessà un aplech de gent que feya ròl-lo à una brega de bergantells, ja me vatx trobà tot sòl à n'es costat de sa dòna, y devant, devant, mos anavan molt afañats, còll tòrt y conversa tirada fent un grupo de figures de ventay, n'Esperanceta y aquell que aquesta anomenà Don Paco.

Na Francina no sabia que dirhi y lo matex me passava à mí. Mos miràrem y sensè dirnos rès convenguèrem en que aquells dos pinsans ja devian entendre's, suposat que no escupian per no pèdre paraula, y sobre tot, qu'ell ja mos devia conexe quant mos havia dit es nòms sense errarsè. Passàrem pròp d'un festé, y sa mèua dòna me pegà una colzadeta confidencial y me fè reparà qu'aquella fatxa no li era desconeguda. Llavò vatx procurà fixarme més y més, y de ses nòstres observacions, després de descartats es levitin, es bastonet amb cadena, es calsons de mejicà, sa corbata amb xorraquet, es còll de camia de llaua, sa barbeta nazarena, es quevedos, s'endivia perfumada y es capell de tambó de mel-la, resultà que tot lo pòch que quedava era s'humanitat d'en Francesquet, es fíy del Sen Mateu, un veynat nòstro homo de bé à carta cabal, que té just lo necessari per podè à fòrsa de feyna menjà faves tot l'any à la vila perque es sèu bergant puga menjà arròs cada diumenge à Ciutat. Aquest, segons me va dí son pare, un diumenge sortint de missa, estudia per metge à hores perdudes y escriu ses altres à ca un procuradó. Estava tot satisfet perque es sèu bergant li envia unes cartes tan espinzellades qu'es secretari de la vila no entén moltes paraules *recolades* qu'hey há, que les ha de cerca à un llibre còm un missal y que tal funcionari públich li diu que aquelles paraules rares se diuen *termes poèitichs*.

La veritat: ni na Francina ni jò sabèrem lo qu'haviam de fè, y creguèrem que lo milló era no dí ni fè rès. Vatx reparà que sa claró des fanals los produhia un efecte contrari à n'es que produex à ses ninetes d'ets uys des moxos, perque aquestes amb sa llum fòrta se contrèuen y aquells se separavan, y al revés, tot d'una que passavam un pòch de fosca ja parexian *duo in carne una*, ó lo que s'lo matex, dues ànimes dins un còs.

Prenguèrem gelat à Can Solé, y vatx fè còm qui no havè conegut es miracle de la vila, y axò que me donà llòch à parlà amb ell una trepitjada (en mallorquí) que supòs involuntaria, à un des méus uys de poll.

A n'es moment de pagá, tan distrèts estavan ell y ella que no s'en adonaren. De Can Solé volgué n'Esperanceta que

anassem à fè unes quantes vòltes p'es Born, y llavò volia es sèu *Abelardo* que arribassem à menjà un meló à ses ròques de sa faròla des Moll.

Eran les nou y tornàrem à ca Don Tòni. Sense més explicacions, es fíy des méu veynat, se despedí repelint es tres saludos d'entrada (sempie en forasté) abans d'arribà à la vista de ca n'Esperanceta. Aquesta procurà sèbre si l'haviam conegut, pero no tragué pua, de lo qu'ella paregué molt contenta. Ja eram baix des balcó y hey verem Doña Tomasa que remanava es cap y feya señes y gèstos d'impaciència a sa sèua fíya. D'un prònte no l'entengué n'Esperanceta, però quant forem dins s'entrada se pega tòchs p'es front y se queixà amargament d'un descuyt qu'abans de sortí amb sa pressa, havia fèt. Pujàrem, y sa mare la rebé en es replà amb tants d'escolts y encadura que trastornà del tot aquella pòbre al-lòta.

Era bò de véure qu'alla passava qualque còsa bastant sèria perque Doña Tomasa s'hi posàs; però no me vatx atreví a badà barres perque à casa estèrna sa prudència moltes vegades ha d'aufegà sa generositat.

Després de moltes consultes y plo-rayetes, mos fèren entra à sopá, sense qu'hey fos Don Tòni. Vatx proposà que l'esperassem, y sa sèua espòsa me contestà qu'ell abans de sortí havia advertit que no soparia. Més de dues llàgrimes vá mescla amb s'aygo n'Esperanceta; y sa mare per molt que tragués fòrtes de flaqueza no pogué lográ que no véssem es sèu trastorn y sobresalt.

Es papé que nòltros estèrns fèyem comensava a essè desagradable: a sa mèua dòna li porian encendre un llum quet à sa cara, y varem arribà à un punt en que sa generositat, à pesà de lo que abans, he dit, va havè d'aufegà sa prudència. De sa manera milló que vatx sebre, vatx demaná lo que passava. Doña Tomasa s'axecà de sa taula per sortí d'es menjadò a fi que sa criada no sentís rès, y quant atravessavam sa sala una potada que parexía qu'havia d'esfondra sa casa, obrí sa porta, y un capell de trona rebut demunt una taula y Don Tòni més encès qu'un pèbre entraren à un temps. Amb un bramul y una seña va manà a sa sèua dòna y à sa sèua fíya que s'en entrassen; sa mèua les seguí, y pegantme arpada à un brás, aquell homo que parexía una fiera, me fè entra casi per fòrsa à dins es sèu despatx. Donà volta à sa clau, de part dedins, quant sa criada hagué entrat llum, tragué una pistòla roveyada y un papé arrauulat de dins sa levita; tirà aquesta demunt un banquillo y posà s'arma y es document demunt sa taula, tirà es guardapits demunt una cadira, després d'havè trèt sa caceròla de plata, se desfé sa corbata de satí nègre embotonada demunt es clotell, se desembotonà sa camia y dextantse caure demunt un sofà-

net, tirà ses botes à un recó posantsè ses sabatilles brodades y es casquete de punt de ganxet, obra de sa sèua fíya.

(Acabard.)

PAU DE LA PAU.

MAL HUMÓ.

Si trobau un empleat
Que tenia bòn destino
Y qu'era pròu afectat
De fè temps en es *cassino*;
Y are el veys cop-piu, cop-piu,
Amb so capell copetjat,
Sa levita que li riu,
Y ell magre y mal afeytat;
No vos hi poseu devant,
Que prèst girará en redó:
Còm que l'dexaren cessant,
L'homo està de mal humó.

Si veys un municipal
Que trèu contes amb sos dits,
Que no sèu per cap portal
Conversant amb sos amichs;
Que va un poch abandonat,
Y es sabròt sempre li frega,
Y es fa tròns si hey ha altercat
O donetes qu'arman brega;
'Xaulo fè: si súa el pòbre,
No es que sùhi de caló:
Fa cinch mesos que no cobra,
Y axò el té de mal humó.

Si qualque pich heu notat
Un sabaté qui se grata,
Que no canta y va arrufat
Y déxa y pren sa sabata;
Y à tots es fadrins los xòca
Veurel qui sèu de costat,
Y si qualcun d'ells el tòca,
Ja l'teniu tot usurat;
Y maleyeix ses empènes
Y es tirapèu y es tacó,
Es qu'un esplet de... morènes
El fa està de mal humó.

Qualque fornè devertit
Fa verbes amb ses criades
Qu'hey van à comprà ensaymades
Y los conversa petit.
Però si tant se descuyda,
Per vago el trèuen des forn,
Y es diumenges ja no s'cuyda
D'anà de vega p'es Born.
Cansat de vayveretjá,
Va perdent es bon coló,
Y de tant qu'añora es pa,
L'homo està de mal humó.

¿La veys à n'aquella criada
Que primé era tant del riure?
Sa tristó que d'aferada
Are no la déxa viure.

¿Si vésseu lo que plorá
Demunt es Moll s'altre dia
Qu'es Retgiment s'embarcá...
De llavò ensa va mostia.

Ni canta, ni's fa sa cóna,
Ni s'estreñy gens es gipó:
Fins que ténge un altre en-jove,
Estara de mal humó.

Y jò que de tantes còses
Glosava un temps, tot xelést,
Are, jayet, de ses glòses
Ja comens à pèrde es quèst.
M'ha fèt fugí sa glosera
Es mal temps qu'hem conseguit;
Y vatx perden sa cantera,
S'alegría y es delit.
Y fins y tot, ja tench ánsia
Que no'm tractin de xambó
Are que per L' IGNORANCIA
Fas glòses de mal humó.

SEN GURRIÓ.

LLITS Y LLITERES.

Ja's hora de que tornem di quatre paraules a n'es constructòs de mòbles mallorquins, suposat que cap des periòdichs d'aquesta capital s'ocupa d'ells més que per estamparlos una *gazetilla* laudatòria cada pich que des seus tallers surt una *pessa* per qualque noviy de nomenada.

Seguint sa nòstra manía, (cadascú té sa séua en aquest mon de lòcos) passarem revista a ses diferents classes de llits qu'altre temps s'usavan a Mallorca, y dexant es llits de banchs y pòsts y es catres de tisora a una banda, comensem p'es llits *entorcillats*.

Aquests eran es que tay arreu se construhian, de nogué, de moré, de tarongé teñits de negre, y fins y tot de poll, segons es possibles y es gust des qui los pagava. ¿Qui no los té per vists? No hey ha cap casa un pòch arrelada dins sa nòstr' illa qu'encara no en conservi qualcun, maldament sia arreconat p'es pòrxos.

Sa séua forma, si bé no era de lo més artística, era sumament senzilla y pròpia; pues ben vestits amb so seu pavelló y cobricel dins un dormitòri des sigle passat, en que s'entorcillavan ses cames des bufets y es barrerons des ferros de balcó, cumplian ses condicions que relacionan es mobiliari amb sos edificis.

Altres classes de llits eran aquells trayats a torn ficso, fent des seus pilàs y balaustres un'espècie de galeries capritxoses, adornades amb escultures y filetons daurats, y mostrant a sa capsalera plateresca un escut ó figura de Sant, tot de relléu.

Altres classes de llits foren aquells, que creym de igual època, construhits també en es torn la major part des seus elements, però adornats amb profusió d'hydries y florons que unes vòltes eran de sa matexa calitat de lleña, y molt sovint de bronzo ó de llautó daurat, fent

tres y quatre ordes d'arcadetes a sa capsalera apiramidada. D'aquesta darrera classe s'en conservan alguns notabilissims, per s'abundancia y riquesa de trabay, encare qu'acusen clarament sa decadència des bòn gust, y a lo derré de tot es del-liris des *Xurriquerisme*.

Però quant s'alta Arquitectura doná tom, passant de sa llibertat absurda a n'es rigorisme de ses regles dictades p'En Vitruvio y p'en Viñola, s'arquitectura baxa (qu'axí s'anomena s'art de projectá y construhí mobiliari) també va gira en sech ses aradores, y abandonant aquells estils se va inspirá en sos model·los de caracte més ó ménos grèch que mos degueren vení amb so renaxement italia. Y veys còm comensaren a ferse aquests llits de capsalera plana embotits de diferents lleñes, representant en es capsal *el Himeneo*, ninles y cupidos y mil escenes amoroses, entre mitx de rams y flòrs, tot calcat demunt ses composicions més típiques de sa pintura pompeyana. Es pilàs ja mostravan per coronament un capitell quadrat, y ses *gregues* y es cordellons de fuyes d'olivera y murta guarnian es frisos y cuxeres embotides amb una pulcritud maravellosa.

Es per demés advertí que des matex temps y òbra de ses matexes mans, son es cantaranos y demunts de taula que se veyen fènt jòch amb aquests llits.

Diguem, per acabá, que a principis d'aquest sigle ets embotits de lleñes comensaren a caure de mòda y entrá sa d'esculturá es mobiliari seguint en part sa tradició grèga, en lo de ses formes y alegories; axí es que veyem es llits de caoba que s'nòstros pares estrenaren, en forma de canapè, aguantats per grifos ó per agulles daurades, y amb alegories completament paganes per coronament ó dalt sa capsalera.

Descrits demunt, demunt, es *tipos* més notables des llits qu'han susat a Mallorca, anem a veure es qu'arc están més en bòga.

II.

Es nòstros fustés, (*ebanistes* se diuen) mal inspirats per lo qu'han vist a Barcelona, interpretant malament ses quatre estampes franceses, (regussay titulat estil de Lluís XIV) desconeguent casi per complet s'art de dibuxá, y desitjosos de fé *qualque cosa nova*, s'han destexinat, tu pòts y jò no puch, a construhí mòbles de tota casta que, judicats baix des punt de vista artístich, son lo més dolent y de més mal gust que en tots concèptes hajim vist may.

Suposat qu'un'altra vegada parlarem des *banchs* y *cadires*, y que feym contes ocuparnos un'altra dia de ses *caxes* y *arquilles*, concretemmos avuy a n'es *llits* y *lliteres*.

Dexem está es lletets de caoba amb ses cuxeres llises, fèts de pacotilla, per

tot arreu, que sòlen servi per la pagesia y p'es ciutadans novis de pòques sòfles. D'aquests no heu paga dirne rès.

Si mos mirám es llits de caoba amb embotits de zínch, veurém que per patrons des seus dibuxos y bojits sòlen servirse d'uns entrelayaments sense més objècte que fé rumbo, omplint ets espays a la babel·lana y sense regles, ni sentit comú, ni tò ni sò. Entrelassats de filetons, y paumes, y pavos reals y bailarines, y nabs y florerres; tot hey cap, en tal d'aprofitá es buyt y es plé d'aquell metal. Mos sembla que per tota trassa es qui construexen aquests llits, deuen agafá un diari y unes tisores, dins un quarto fosch, y allá entrelayan, y lo que surt, surt.

Si mos miram es llits de xicarandana (caoba teñida) que s'umplen d'escultures, veurém aquells pilàs que semblan, per lo tafarrut, es qu'hey ha en es Moll per fermá barcos; aquelles cuxeres bojides per demunt y per devall que a fòrsa de cantells y cornalons engègan ses mans des qui s'hi arramba; aquella capsalera carregada de fuyatge que sembla ha d'esclafá es cap des qui hey dòrma; aquelles hydries rebassudes y plènes de punxes còm a carxòfes bordes; y amb una paraula aquell caramull de formes estranyes y exagerades que sòls donan idèa des malíssim gust y falta d'eyma des seus constructòs.

—Es qu'axò agrada a n'es parroquians, (mos dirán ells.) Si, los agrada perque vòltros heu après de fé aquests llits amb pòca feynia aparentantne molta, y los ho dau barato; los agrada perque no los n'ofèriu de millós y més agradables formes; los agrada perque vòltros heu imposat sa *mòda*, y aquí vivim a terra de monèas.

Y si ets *ebanistes* que llegirán aquest article mós demanan, còm los han de fé, los contestarém aquí matex: procurant imitá es hòns modelos, antichs ó moderns; aquells de formes senzilles y apropiades; escatimant ets entrelayaments y ses mol·lures curves, estríes y fuyaca y piñes y ramells a l'ayre; perque sa verdadera ornamentació ha d'essé triada y colocada sòls en es punts més principals.

No mos proposám donarlos regles, perque es impossible apuntarles dins poch espay. Tant sòls los podem aconsejá y heu repetim, que lluny d'*inventá* mòbles rars, procurin *copiá* aquells que son reconeguts per acertats model·los, entre es distints gèneros qu'hem mencionats. Rès d'aquests pilàs y barrerons tornetjats a mòdo d'enfilays de prunes; rès d'aquests escarabats francesos qu'en forma de litografies mos han duyt sa peste des modern xurriquerisme.

Si a Palma fos possible celebrá una exposició de mòbles, amb una secció retrospectiva, y se fés un àlbum des més interessants, que no n'hi manca rien, tal vegada d'aquest mòdo es nòs-

